

ANKASAM

bülten

13 Şubat 2022
SAYI: 2022/06

EastMed ve Ukrayna Krizi Sonrası Avrupa Gaz Denklemindeki Gelişmeler

03

Küresel Güç
Mücadelesinde İttifaklar
Paradoksu

09

Oslo Görüşmeleri'nin
Rusya'da Yarattığı
Taliban Rahatsızlığı

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

- 03** Küresel Güç Mücadelesinde İttifaklar Paradoksu
Dr. Doğan BAŞARAN
- 09** Oslo Görüşmeleri'nin Rusya'da Yattığı Taliban Rahatsızlığı
Dr. Doğan BAŞARAN

- 06** EastMed ve Ukrayna Krizi Sonrası Avrupa Gaz Denklemindeki Gelişmeler
Ferhan ORAL

BASINDA ANKASAM

- 12** Medya

DERGİLER

- 13** Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi

Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 20 06880,
Çankaya – Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta:
info@ankasam.org

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ

ANKASAM ANALİZ

Küresel Güç Mücadelesinde İttifaklar Paradoksu

4 Şubat 2022 tarihinde Çin'de başlayan Kış Olimpiyatları, yalnızca bir spor organizasyonu olmakla kalmamış; aynı zamanda uluslararası güç mücadelesini ve bu kapsamda geliştirilen ittifak ilişkilerini de gözler önüne sermiştir. Zira Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) öncülüğünde Çin'e karşı başlatılan insan hakları ihlallerine yönelik eleştiriler, olimpiyatlara yönelik

boykot çağrılarını beraberinde getirmiş ve nihayetinde ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya ve Japonya başta olmak üzere çok sayıda devlet olimpiyatları boykot etmiştir. Buna karşılık başta Rusya olmak üzere birçok ülke de olimpiyatların açılış törenine devlet başkanı düzeyinde katılım sağlamıştır. Bu da uluslararası politikada yaşanan kutuplaşmayı göstermiş ve bazı dev-

Dr.Doğan BAŞARAN
ANKASAM
Uluslararası İlişkiler
Uzmanı

letlerin küresel güç mücadelesindeki tarafını seçtiği şeklinde yorumlanmıştır.

Kuşkusuz olimpiyatların açılış törenine katılan liderler arasında en dikkat çekici olan kişi, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'dir. Rusya-Ukrayna sınırında savaş tamtamlarının çaldığı bir dönemde Rus liderin Çin'deki törene katılması önemli bir mesajı barındırmaktadır. Bu mesaj ise Moskova-Pekin hattındaki ittifak ilişkilerinin her geçen gün daha ileri bir seviyeye taşındığı yönündedir. Nitekim Putin, ziyaret kapsamında Çin Devlet Başkanı Şi Jinping'le de görüşmüştür. Görüşmenin ardından yayınladıkları bildiride taraflar, ABD'nin Avrupa'ya ve Asya-Pasifik'e füzeler yerleştirmesini eleştirmiştir. Ayrıca Rusya; Çin'e karşı tesis edilen ve ABD, İngiltere ve Avustralya'dan oluşan AUKUS'u endişe verici bir girişim olarak nitelendirmiştir. Pekin ise Moskova'nın Washington'a ilettiği güvenlik garantileri talebini desteklediğini beyan etmiştir.

Tüm bu gelişmeler, Rusya-Çin hattındaki müttefiklik ilişkilerinin derinleştiğini ortaya koymaktadır. Bu noktada uluslararası ilişkilerin özü itibarıyla güç ilişkileri olduğunu hatırlatmak gerekmektedir. Dolayısıyla güçlü devletlerden tehdit algılayan aktörler, algılanan tehdidi dengelemek amacıyla ittifak ilişkilerine yönelirler. Bu da güç dengesi denilen durumun oluşmasını sağlamaktadır. Lakin ortaya çıkan ittifak ilişkileri ve tesis edilen güç dengeleri, her zaman rasyonel tercihler üzerinden şekillenmez. Devletler, bazen yanlış politikaları nedeniyle bazı ülkeleri kendilerinden uzaklaştırabilir. Bazen de ülkeler, birtakım baskılar sebebiyle istemedikleri ittifaklara dahil olabilir.

Genellikle bu tarz kontrolsüz ve rasyonellikten uzak kampaşmalar, sonu felakete yol açan savaşlarla neticelenir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları öncesindeki ittifak ilişkileri, söz konusu durumu teyit etmektedir. Böylesi kampaşmalar, dünyaya onarılması on yıllar alan hasarlar bırakmıştır. Bu noktada ABD-Avrupa ve Rusya-Çin kutuplaşmasını da bu rasyonellikten uzak ittifak paradoksu üzerinden okumak mümkündür.

Bilindiği üzere Rusya, Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sistemin iki büyük gücünden biri olma vasfını yitirmiş ve pek çok analist tarafından orta büyüklükte bir aktör olarak değerlendirilmiştir. Lakin Moskova, mevzubahis durumun yarattığı travmayı kısa sürede aşmış ve Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte yeniden büyük güç olarak nitelendirilmeye başlanmıştır.

Kremlin yönetimi, büyük güç olma stratejisini post-Sovyet aland-

aki hegemonyasını sürdürme hassasiyeti üzerine kurgulamıştır. "Yakın Çevre Doktrini" olarak da bilinen bu strateji, post-Sovyet ülkelerdeki Batılılaşma eğilimleri karşısında Rusya'nın siyasi ve askeri müdahalelerde bulunmasını beraberinde getirmiştir. Elbette bu durum, Moskova'nın post-Sovyet devletlerin bağımsızlıklarına ve egemenliklerine saygı duymadığı yönündeki tartışmaları da başlatmıştır.

2008 yılında Gürcistan'a müdahale ederek Güney Osetya ve Abhazya'yı Tiflis'in otoritesinden koparan Rusya, 2014 senesinde de uluslararası hukuka aykırı bir biçimde Kırım'ı ilhak etmiş ve Luhansk ile Donetsk'teki ayrılıkçı grupları desteklemiştir. Özellikle de 2014 yılındaki Ukrayna Krizi, yakın çevresindeki nüfuzunu arttırmak isteyen Rusya'nın genel düzeyde uluslararası arenada ve spesifik anlamda ise Batı Dünyası'nda yalnızlaşmasına yol açmıştır. Bu nedenle de Batı, Rusya'ya çeşitli yaptırımlar uygulamıştır. Lakin uluslararası ilişkilerin küreselleşen dünya konjonktüründe savaşların çıkmasını önleyen en mühim bariyeri, devletler arasındaki karşılıklı bağımlılık durumudur. Dolayısıyla Batı'nın Rus doğalgazına ve Moskova'nın Avrupa pazarına olan ihtiyacı, 2014 yılındaki krize rağmen Rusya-Avrupa ilişkilerinin sürdürülmesini sağlamıştır.

Tahmin edileceği üzere, bu sürdürülebilirlik durumu, Moskova'nın Doğu Avrupa ve hatta Baltıklar konusunda daha cesur adımlar atmasını beraberinde getirmiştir. 2022 yılı itibarıyla bir yandan Belarus'la entegrasyon süreci yürüten ve Belarus-Polonya sınırındaki göçmen krizi üzerinden Avrupa değerlerini itibarsızlaştırmaya çalışan Moskova; diğer taraftan da Ukrayna sınırına yaklaşık 150.000 asker yığarak işgal hazırlığı içerisinde olduğun sinyallerini vermektedir. Moskova, bu hamlelerini, enerji kartını kullanarak Avrupa'yı sessiz kalmaya zorlayacağı varsayımının verdiği rahatlıkla yapsa da gelinen noktada Rusya'nın eylemlerinin Avrupa güvenliğini tehdit etmeye başladığı aşıkardır.

Dolayısıyla çok kutuplu dünya düzenini savunduğunu sıklıkla dile getiren Kremlin, pratikteki uygulamalarıyla uluslararası sistemde bir kutup olarak konumlanmaya çalışan Avrupa'yı ABD'ye yönlendirmektedir. Zira Rusya'nın aşamalı olarak Ukrayna, Trans-Dinyester, Doğu Avrupa ve Baltıklarda çeşitli eylemlerde bulunacağı düşüncesi Avrupa'ya egemen olmuştur. Yani Moskova'nın yakın çevresini kontrol etme çabaları, Avrupa'nın geleneksel öteki algısını uyandırmış ve kıtanın stratejik özzerkliğini tartışan aktörlerin ABD'ye olan ilgisini yeniden arttırmasına yol açmıştır.

Mevzubahis güç dengesinin oluşmasında Washington yönetiminin politikalarının da etkili olduğu ifade edilmelidir. Halihazırda ABD'nin küresel hegemonyasında meydan okuyan başat gücün Kuşak-Yol Projesi üzerinden geliştirdiği devasa ekonomik ilişkilerle ön plana çıkan Çin olduğu açıktır. Bu sebeple Çin'e karşı bir yandan QUAD ve AUKUS gibi ittifaklarla çevreleme politikası uygulayan; diğer taraftan da çeşitli yaptırımlarla ticaret savaşları yürüten ABD, her şeye rağmen bu rekabette Çin'in daha dinamik olan taraf olduğunu düşünmekte ve bu yüzden de Washington, Pekin'le yüzleşmeyi-hesaplaşmayı ertelemektedir.

Amerikalı karar alıcılara göre, Asya-Pasifik bölgesine odaklanılarak Çin'le mücadele edilecekse, her şeyden önce Kita Avrupası'nın desteği sağlanmalı ya da bir diğer ifadeyle, ABD'ye olan bağıllığı teyit edilmelidir. Bu amaç doğrultusunda Washington yönetimi, Avrupa'nın geleneksel ötekisi olan Rusya'yı yeniden hedef haline getirmektedir. Nitekim Rusya'nın güvenlik garantileri taleplerine yansıyan Avrupa'ya füzeler yerleştirilmesi eylemi de esasen Avrupa'nın Rusya'yı tehdit olarak algılamasını sağlama hedefiyle gerçekleştirilmektedir. Benzer bir şekilde ABD, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) doğuya doğru genişlemesini gündemde tutarak ve bu bağlamda Ukrayna ve Gürcistan'ın üyeliğini tartışmaya açarak da Avrupa'yı yekpare tutum sergilemeye zorlamaktadır. Zira post-Sovyet ülkelerin NATO'ya yönelmesi durumunda Moskova'nın nasıl bir duruş ortaya koyacağını en iyi bilen ülke ABD'dir. Yani Washington yönetimi, Avrupa'nın desteğini almak için Rusya'yı ötekileştirmekte ve böylece Avrupa güvenliğini tehdit edecek Rus saldırganlığına alan açmaktadır. Hatta son dönemde Amerikalı karar alıcılardan gelen açıklamalar, Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalede bulunmasını ABD'nin istediği gibi bir izlenim bile oluşturmuştur.

Elbette de bu durum, Avrupa'nın öteki algısını güçlendirilmesi beklentisinden kaynaklanmaktadır. Fakat Washington yönetiminin hesaba katmadığı bir husus vardır. O da uyguladığı politikaların Rusya-Çin ittifakını kemikleştirdiğidir. Yani Washington, eylemleriyle Moskova'yı Pekin'e itmektir. Bu aşamada ise Soğuk Savaş tecrübesini hatırlamak yarar sağlayacaktır. Bilindiği üzere Soğuk Savaş esnasında Sovyetler Birliği'nin öncülük ettiği Varsova Paktı ile ABD-Avrupa ittifakına dayanan NATO arasındaki mücadelenin dönüm noktası, Amerikalı diplomat Henry Kissinger'in "Pin-Pon Diplomasisi" ekseninde başlattığı süreç olmuştur. Küresel kapitalizme hızla eklenilen Çin'in Rusya'yı yalnız bırakması, Sovyetler Birliği'nin yenilgisindeki temel etkenlerden biri olmuştur. Şimdi ise ABD, Çin'le mücadeleye hazırlanırken; Avru-

“ ABD-Çin rekabeti belirginleştikçe, küresel güç mücadelesindeki ittifak ilişkileri de sağlamlaştırılmaya çalışılmaktadır. ”

pa'yı yanına almak adına Rusya'yı karşısına geçmeye zorlamaktadır. Oysa Soğuk Savaş tecrübesi, ABD'nin kendisine göre daha dinamik olan Çin'le mücadelede hem Avrupa'yı hem de Rusya'yı yanına alması gerektiğini göstermektedir.

Sonuç olarak ABD-Çin rekabeti belirginleştikçe, küresel güç mücadelesindeki ittifak ilişkileri de sağlamlaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu ortamda Washington yönetimi, Çin'le mücadele edebilmek amacıyla Avrupa'yı yanına almaya çalışmakta ve bunun için de geleneksel yaklaşımını kullanarak Rusya'yı ötekileştirmektedir. Rusya'nın post-Sovyet coğrafyadaki eylemleri ve Amerikan baskısına verdiği yanıtlar ise Beyaz Saray'ın beklentilerine uygun bir şekilde ABD-Avrupa ittifakını sağlamlaştırmaktadır. Lakin Washington gözden kaçırdığı husus, politikalarının Rusya-Çin ittifakını da kurumsallaştırdığıdır. Bu anlamda devletler, kendilerini dahil olmayı düşünmedikleri ittifakların içinde bulunmaktadır. Mevcut kampaşma, dünya savaşları öncesindeki rasyonellikten uzak ittifak süreçlerini hatırlatmakta ve bu da küresel barış ortamını tehdit etmektedir.

ANKASAM ANALİZ

EastMed ve Ukrayna Krizi Sonrası Avrupa Gaz Denklemindeki Gelişmeler

Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) EastMed Projesi'nden çekildiğine yönelik yapılan açıklamalar ve Ukrayna Krizi sonrasında, Avrupa'nın enerji ihtiyacını karşılayarak Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltacak başta sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) olmak üzere alternatif projeler tartışılmaya başlanmıştır.

ABD'nin mali katkıda bulunmadığı EastMed Projesi'nden çekilmesinin gerekçelerinden biri de Avrupa Birliği (AB) gibi daha çevre dostu enerji kaynaklarına olan yönelimdir. Konuya ilişkin ABD'nin Yunanistan Büyükelçiliği Sözcüsü tarafından yayınlanan yazıda,[1] EastMed enerjisinin Avrupa'ya fiziksel olarak bağlanmasına bağlı kalındığı; fakat ülkenin odak noktasının hem doğalgaz hem de yenilenebilir enerji kaynaklarını destekleyen enterkonnekte elektrik projelerine kaydırıldığı belirtilmiştir. Bazı kaynaklarda ise Joe Biden yönetiminin, EastMed Projesi'ne karşı olmasının gerçek sebebinin yenilenebilir enerji kaynaklarına geçişi hızlandırma çabalarıyla ilişkili olduğuna yönelik yorumlar yapılmıştır.

**Emekli Deniz Albay
Ferhan ORAL**
ANKASAM
Güvenlik
Danışmanı

AB'nin 2050 yılına kadar Avrupa'yı iklim-nötr bir kıta haline getirmeyi amaçlayan "Avrupa Yeşil Anlaşması"yla uyumlu olacak şekilde Trans Avrupa Enerji Ağı (TEN-E) düzenlemesinde, 2021 yılı sonundan itibaren mevcut yatırımların dışındaki fosil yakıtlara yatırım yapılmaması öngörülmektedir.[2] Uluslararası Enerji Ajansı'nın yayınladığı "Net Sıfır (Sera Gazı Salımı)-Küresel Enerji Sektörü İçin Yol Haritası" adlı dokümanda da 2050 senesine kadar yeni petrol ve doğalgaz alanlarına ihtiyaç duyulmadığı ve 2021 yılı sonundan itibaren doğalgaz altyapısına yatırım yapılmayacağı belirtilmektedir.[3]

Sıvılaştırılmış Doğalgaz (LNG) de bir fosil yakıt olarak kabul edilmesine rağmen fosil yakıtlar içerisinde en çevre dostu olanıdır ve sera gazı salınımının azaltılmasına ve küresel ısınmayla mücadelede katkı sağlayan mükemmel bir alternatif olarak değerlendirilmektedir.[4] Dolayısıyla iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında gerçek fosil yakıt olarak kabul edilen doğalgaz yerine sıvılaştırılmış LNG ön plana çıkmaktadır.

Çevre endişesinin sadece AB'nin değil; İsrail'in de ajandasında olması nedeniyle Kızıldeniz ile Akdeniz arasındaki petrolü, Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) başkenti Abu Dabi'den Elyat üzerinden Aşkelon'a transfer edecek projeye ilişkin 2020 senesinde imzalanan mutabakat muhtırası gündemdedir.[5] Fakat bu girişim, petrolün tankerlerle Elyat'a getirilmesinin yaratacağı çevre ve güvenlik risklerine yönelik endişeler[6] sebebiyle henüz realize edilememiştir. Bahse konu olan anlaşmanın çevre gerekçesiyle iptali ihtimaline karşı BAE, Mısır topraklarından geçecek bir alternatif plan üzerinde çalışmaktadır. Plana göre, boru hattının Mısır'da halen mevcut olan boru hattı altyapısına paralel şekilde Sina Yarımadası'nı kat etmesi düşünülmektedir. [7]

Doğu Akdeniz'de son dönemdeki bir diğer gelişme ise Rusya ve İran'dan sonra dünyanın 3. büyük doğalgaz üreticisi ve ilk sıradaki LNG ihraççısı olan Katar ile ABD'nin AB ülkelerine LNG transferine yönelik yaptığı çalışmalardır. Bu kapsamda Avrupa'nın doğalgaz ihtiyacının üçte birini karşılayan Rusya'nın Ukrayna'yı işgali durumunda uygulanacak yaptırımlar hasebiyle karşılaşılabilecek doğalgaz kesintisinin yaratacağı sorunlar bertaraf edilmeye çalışılmaktadır.[8] Ayrıca ABD, Yunanistan'ın Dedeoğaç Limanı'nda olduğu gibi sıvılaştırma tesislerini de desteklemektedir.

Burada Dedeoğaç'a ilişkin bir parantez açmak gerekirse, ABD ile Yunanistan'ın karşılıklı savunma işbirliği anlaşması kapsamında

bölgede inşa ettikleri üslerin ve birlikte inşa edecekleri Yüzen Sıvılaştırılmış Doğal Gaz Depolama ve Gazlaştırma Ünitesi (FSRU) limanlarının önemini arttırdığı söylenebilir. Gazlaştırılmış LNG'nin 28 km'lik bir hatla ulusal şebekeyle buluşturularak 2023 yılının sonu itibarıyla Yunanistan'ın yanı sıra Bulgaristan, Romanya, Sırbistan ve Kuzey Makedonya'ya ve hatta Moldova ve Ukrayna'ya transferi planlanmaktadır.[9]

Körfez ülkelerindeki gelişmeler kapsamında ise 2017 yılında Suudi Arabistan, Bahreyn, BAE ve Mısır'ın Katar'la diplomatik ilişkilerini askıya alma kararından bir ay sonra Katar, gelecek 5-7 yıl içinde LNG üretimini %30 artırarak 77 milyon tondan 100 milyon tona çıkarma kararı almıştır.[10] İngiltere'nin doğalgaz ihtiyacının üçte birini, Polonya'nın ise ABD'yle beraber önemli bir kısmını karşılayan Doha yönetimi, LNG ihracatında Avustralya ve ABD'yle birlikte başı çekmektedir. ABD ise elindeki kaya gazı stokları ve son yaptığı hamlelerle bu sıralamada öne çıkmayı planlamaktadır. Doğalgazla ilgili çevre hassasiyetlerinin arttığı son dönemde, Katar'ın doğalgaz üretimini geliştirerek talep azalmadan mevcut rezervini tüketme isteği içinde olduğu söylenebilir. Kuşkusuz bu, normal bir tercihtir.

AB'nin bir diğer alternatifi de Mısır'ın Zohr ve Noor sahalarındaki gazdan, iç pazarın ihtiyacını karşılamasıdır. Ayrıca kalan kısmın sıvılaştırılarak LNG şeklinde Avrupa'ya transferi seçeneği öne çıkmaktadır.

EastMed'den ABD desteğinin çekilmesi sonrasında Ankara-Tel Aviv hattındaki ilişkilerin de normalleşmeye başlamasıyla dillendirilen bir diğer seçenek ise Türkiye ile İsrail arasında kurulacak boru hattıdır. Bir başka ihtimal de Mısır'dan Yunanistan'a ve buradan da AB ülkelerine gidecek boru hattı projesidir.[11]

Doğu Akdeniz ve EastMed'den bağımsız olarak AB'nin enerji ihtiyacına yönelik bahsedilmesi gereken bir diğer proje de ABD'nin Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesi halinde uygulanacak yaptırımlar kapsamında açılışını durdurmakla tehdit ettiği Kuzey Akımı 2 Projesi'dir.[12] ABD'nin ve çevrecilerin karşı çıkmasına rağmen geri adım atmayan Berlin'e 11 milyar dolara mal olan ve Rusya'dan çıktıktan sonra Ukrayna'yı devre dışı bırakarak Baltık Denizi'ni kat edip Almanya'ya ulaşan boru hattıyla yıllık 55 milyar metreküp[13] doğalgaz transferi öngörülmektedir. 2021 yılının Eylül ayında tamamlanan; ancak Gazprom'un halen onay beklediği projenin Rusya'ya uygulanması muhtemel yaptırımlar kapsamında engellenmesi, Almanya'yı enerji açısından büyük bir sıkıntıya sokabilir.

Neticede Washington yönetiminin Ukrayna Krizi'ni Avrupa'ya alternatif enerjiler sağlamak amacıyla ABD'nin önemli bir doğalgaz tedarikçisi olarak yükselmesine katkı sağlayacağı değerlendirilen Ukrayna Krizi, enerji açısından farklı boyutlarıyla okunmalıdır.

ABD'nin Avrupa doğalgaz pazarındaki dış politika hedefi, yalnızca müttefiki olan Avrupa'nın Rus doğalgazına olan bağıllığını azaltmak değil; aynı zamanda Avrupa pazarında önemli bir doğalgaz ihracatçısı olarak hakimiyet kurma planı

şeklinde yorumlanabilir.[14] Ancak yüklü miktarda yatırım yapılan ve nihai aşamaya gelen Kuzey Akımı 2 Projesi'ni engellemenin ABD için şu aşamada zor olacağı öngörülebilir. Zira Norveç, Hollanda, İngiltere ve Danimarka'dan boru hatlarıyla gelecek doğalgaz, salgın sonrası dönemde daha da büyüyecek olan Alman ekonomisinin ihtiyacını karşılamaya yetmeyecektir. Gelecek dönemde Avrupa için gündemde kalacak konu, Avrupa doğalgaz piyasasındaki Rus hakimiyetine yönelik karşılaşılabilecek siyasi maliyet ile Rusya'nın teklifinden daha maliyetli olabilecek ABD LNG'sinin finansal maliyeti arasında seçim yapmak olacaktır.

// AB'nin bir diğer alternatifi de Mısır'ın Zohr ve Noor sahalarındaki gazdan, iç pazarın ihtiyacını karşılamasıdır.

[1] "Statement on East Med Energy Cooperation", U.S. Embassy&Consulate in Greece, <https://gr.usembassy.gov/statement-on-east-med-energy-cooperation/>, (Erişim Tarihi: 27.01.2022).

[2] "Revision of the TEN-E Regulation EU Guidelines for New Energy Infrastructure", European Parliament, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689343/EPRS_BRI\(2021\)689343_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689343/EPRS_BRI(2021)689343_EN.pdf), (Erişim Tarihi: 28.01.2022).

[3] "Net Zero by 2050 A Roadmap for the Global Energy Sector", International Energy Agency, <https://iea.blob.core.windows.net/assets/4719e321-6d3d-41a2-bd6b-461ad2f850a8/NetZeroBy2050-ARoadmapfortheGlobalEnergySector.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.01.2022).

[4] "LNG: An Energy of the Future", Elengy, <https://www.elengy.com/en/Ing/Ing-an-energy-of-the-future.html>, (Erişim Tarihi: 28.01.2022).

[5] "Agreement Signed to Operate Israel Pipeline for UAE oil", Globes, <https://en.globes.co.il/en/article-agreement-signed-to-operate-israel-uae-oil-pipeline-1001346340>, (Erişim Tarihi: 28.01.2022).

[6] "Israeli Ministry Blocks UAE Pipeline Deal Citing Risk to Red Sea", Reuters, <https://www.reuters.com/markets/commodities/israels-environment-ministry-blocks-oil-pipeline-deal-with-uae-2021-12-16/> (Erişim Tarihi: 28.01.2022).

[7] "UAE Preparing Egyptian Alternative to Israeli Pipeline Project", Globes, <https://en.globes.co.il/en/article-uae-preparing-egyptian-alternative-to-israeli-pipeline-project-1001388124>,

(Erişim Tarihi: 28.01.2022).

[8] "US in Talks with Qatar over Supplying LNG to EU: Reports", Aljazeera, <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/22/us-in-talks-with-qatar-over-supplying-lng-to-eu-reports>, (Erişim Tarihi: 28.01.2022).

[9] "US Envoy Welcomes Milestone in Alexandroupoli LNG Station Project", Ekathimerini, <https://www.ekathimerini.com/economy/1176507/us-envoy-welcomes-milestone-in-alexandroupolis-lng-station-project/>, (Erişim Tarihi: 29.01.2022).

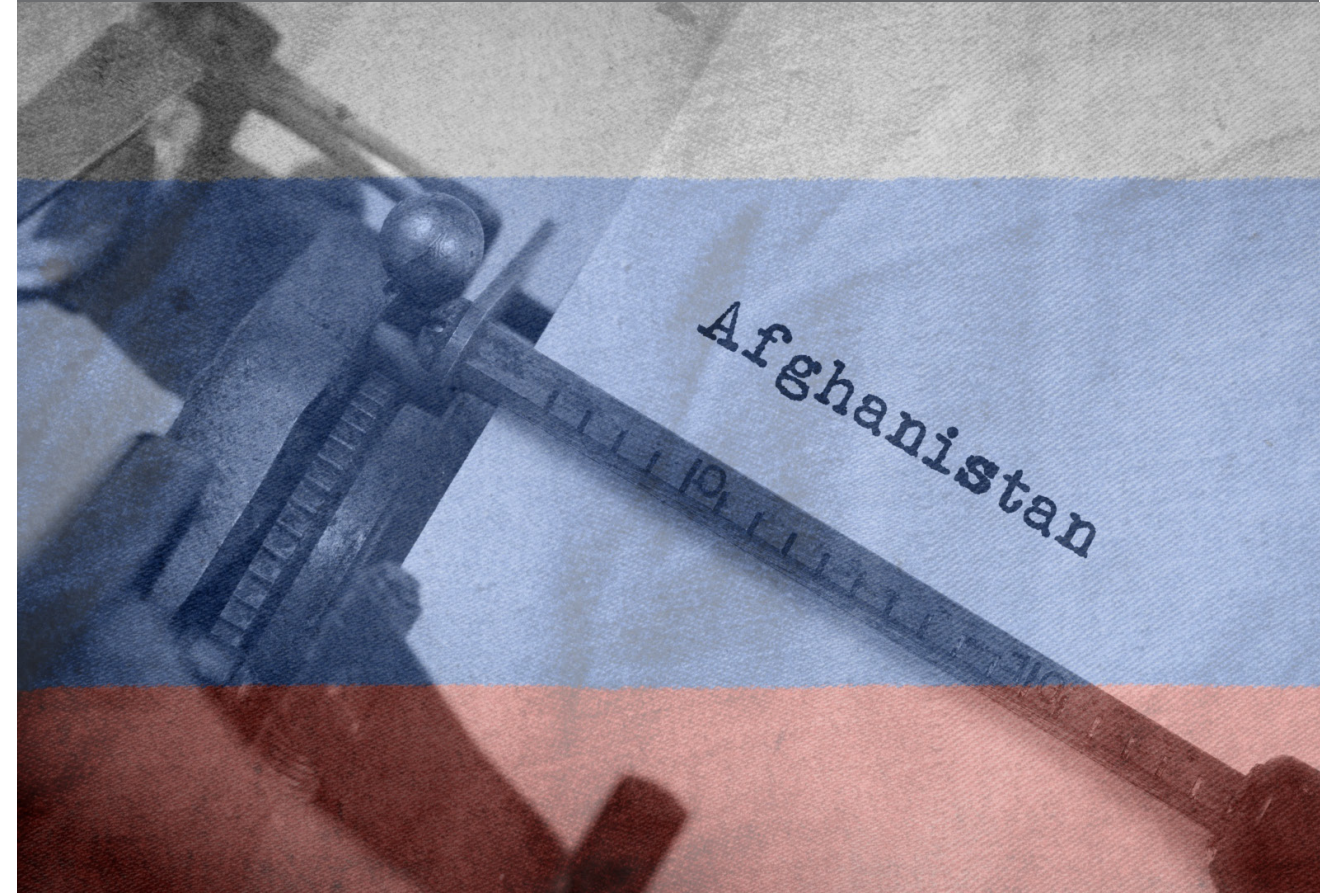
[10] "Qatar's Gas Expansion|Counting the Cost", Youtube, https://www.youtube.com/watch?v=y1198rXo_wg&t=837s, (Erişim Tarihi: 29.01.2022).

[11] "EastMed: Turkey's Two-Pipeline Scenario's and Electric Cable", Greek City Times, <https://greekcitytimes.com/2022/02/01/eastmed-turkey-two-pipeline-scenario/>, (Erişim Tarihi: 30.01.2022).

[12] "Ukraine Crisis: Nord Stream 2 Pipeline Could be Axed, US Warns", BBC, <https://www.bbc.com/news/world-europe-60151839>, (Erişim Tarihi: 30.01.2022).

[13] "Nord Stream 2: How Does the Pipeline Fit into Ukraine-Russia Crisis?", BBC, <https://www.bbc.com/news/world-europe-60131520>, (Erişim Tarihi: 30.01.2022).

[14] Efe Siviş, "ABD'nin Avrupa Enerji Pazarına Yönelik İzlediği Dış Politika: Kaya Gazı Devrimi ve Avrupa Pazarında Rus Hakimiyetine Karşı LNG Hamlesi", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi, 2019, 8(3), s. 2181.

ANKASAM ANALİZ

Oslo Görüşmelerinin Rusya'da Yarattığı Taliban Rahatsızlığı

Taliban heyeti, 23-25 Ocak 2022 tarihlerinde Norveç'in başkenti Oslo'da Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avrupa Birliği (AB) ve Norveç temsilcileriyle çeşitli müzakerelerde bulunmuştur.[1] Bu gelişme ise Afgan Sorunu'nda inisiyatif elinde tutmak isteyen Kremlin'de rahatsızlığa yol açmıştır. Zira Rusya, Afganistan merkezli gelişmeleri yakından takip etmekte ve söz konusu ülkedeki Batı etkisinin sınırlandırılması gerektiğine inanmaktadır.

Rus karar alıcılara göre, Afganistan'ın Batı'ya ve özellikle de ABD'ye yakın politikalar uygulaması, dünyanın kalpgâhı olarak nitelendirilen Avrasya coğrafyasında Rus nüfuzunun sınırlandırılması demektir. Aynı zamanda bölgedeki Batı etkisinin Afganistan üzerinden post-Sovyet alan olan Orta Asya'ya da sirayet etmesi mümkün hale gelebilir.Bu ise Rusya'nın "Yakın Çevre Doktrini" olarak da ifade edilen Primakov Doktrini çerçevesinde uyguladığı politikalarla örtüşmemektedir. Çünkü söz konusu doktrin çerçevesinde Moskova yönetimi, Rusya'nın post-Sovyet alandaki hegemonyasının sürdürülmesinden yanadır. Bu nedenle Kremlin, Afganistan'ı "Yakın Çevresinin Uzantısı" olarak görmektedir.

**Dr.Doğan
BAŞARAN**
ANKASAM
Uluslararası İlişkiler
Uzmanı

Dahası Rusya, ABD'nin çekilmesinin ardından Afganistan'da oluşacak güç boşluğunun yaratacağı istikrarsızlığın Orta Asya'yı ve Rus Müslümanlarını etkilemesinden endişe duymaktadır. Yani Kremlin, Afgan Sorunu karşısında pro-aktif bir siyaset yürütmemesi halinde, vekalet savaşlarının Rus topraklarına taşınacağından kaygılanmaktadır. Bu kapsamda Rusya'nın yaklaşımı, Afganistan'ı toplumdan tecrit ederek Taliban'ı radikalleştirmektense, söz konusu ülkeyi projelere dahil ederek Taliban'ı işbirliği zeminine çekmeye odaklanmaktadır. Bununla birlikte Rusya, bölgesel riskler ve tehditler hasebiyle Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nü (KGAÖ) kullanarak Orta Asya'daki nüfuzunu arttırmaya da çalışmaktadır. Bu bağlamda Tacikistan'daki askeri personel sayısını arttıran ve Tacikistan ve Kırgızistan'la tatbikatlar icra eden Rusya'nın yaşanan krizi fırsata çevirmeye çalıştığı söylenebilir.

Aynı zamanda bu kriz fırsatçılığı, Moskova'nın Taliban'la

yürüttüğü pazarlıklarda elini güçlü tutmasını da sağlamaktadır. Zira Kremlin, gerektiği takdirde Orta Asya'da yürüteceği güvenlikleştirme politikası çerçevesinde Taliban'ı ötekileştirebileceği mesajını vermekte; fakat eylemleriyle de önceliğinin Taliban'ı uluslararası işbirliği zeminine çekmek olduğunu ortaya koymaktadır.

Bilindiği gibi, Taliban'ın Kabil'i ele geçirmesinin ardından Afganistan'daki diplomatik personelinin faaliyetlerine devam edeceğini açıklayan ilk başkent olan Moskova, süreç içerisinde düzenlediği konferanslar aracılığıyla Taliban'la de facto bir işbirliği de geliştirmiştir. Bu çerçevede Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Taliban'ı ülkesinin terör örgütleri listesinden çıkarmaya hazırlandığını da açıklamıştır.[2] Ancak 7 Ekim 2021 tarihinde kurulan Taliban Hükümeti'ni henüz resmen tanıyan bir devlet bulunmamaktadır. Bu konuda uluslararası toplumun Afganistan'daki tüm kimlik gruplarını kapsayacak bir hükümet

Neticede Taliban'ın Norveç'te ger- çekleştirdiği müzakereler, Afgan Sorunu'nda inisiyatifi elinde tutmak isteyen Rusya'yı tedirgin etmiştir.

kurulmasını istediği görülmektedir.

Mevzubahis talep ise arabuluculuk diplomasisini gündeme getirmektedir. Kuşkusuz arabuluculuk diplomasisi bağlamında ön plana çıkan başlıca ülke, Penşir Hareketi lideri Ahmed Mesud ile Şii savaş lordu İsmail Han'ı Taliban Dışişleri Bakanı Emir Han Muttaki'yle Tahran'da görüştürmeyi başaran İran'dır. Lakin bu görüşme, Afgan Sorunu'nda inisiyatifi elinde tutma noktasında Moskova ile Tahran'ın rekabet halinde olduğunu da göstermiştir. Nitekim İran'ın arabuluculuğu tartışılırken Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Maria Zaharova, 13 Ocak 2022 tarihinde yaptığı açıklamada, Moskova'nın Taliban ile muhalifler arasında yapılacak görüşmelere ev sahipliği yapabileceğini belirtmiştir.[3] Bu sözlerin ardından da Taliban yönetiminin Başbakan Yardımcısı Molla Abdul Gani Birader ve Savunma Bakanı Molla Yakub'un Moskova'ya gittiği öne sürülmüştür.[4]

Her ne kadar bu durum, Moskova-Tahran ilişkilerinde Afganistan merkezli gelişmeler hususunda yaşanan ayrışmayı ve rekabeti gösterse de Kremlin'i asıl huzursuz eden hadise, Oslo Görüşmeleri olmuştur. Çünkü bu görüşmelerden resmi tanıma kararı çıkmasa da Afganistan'ın ABD tarafından bloke edilen rezervlerinin serbest bırakılacağı izlenimi oluşmuş ve uluslararası toplumun Afganistan'a yapılacak insani yardımlar noktasında Taliban'la de facto bir çalışma şekli geliştireceği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu da Batı tarafından Taliban'ın resmen tanınmasa da fiilen çalışılabilir bir aktör olarak algılanmaya başlandığına işaret etmektedir.

Bahse konu olan durum ise Rusya'nın Afgan Sorunu'nda devre dışı kalma olasılığını gündeme getirmiş ve Moskova'yı kaygılandırmıştır. Bu çerçevede Rusya'nın Duşanbe Büyükelçisi Igor Lyakin-Frolov, Afganistan'ın kuzeyinde faaliyet gösteren çeşitli terör örgütlerindeki bazı militanların Tacikistan için bir

tehdit oluşturduğunu söylemiştir. Lyakin-Frolov açıklamasında şu ifadeleri kullanmıştır:[5]

“Tehdit var. Bazı verilere göre, Afganistan'ın kuzey bölgelerinde çeşitli terör örgütlerinden 6.000 civarında militan faaliyet gösteriyor. Bu örgütler arasında Cemaat Ensarullah ve Özbekistan İslami Hareketi de var.”

Lyakin-Frolov'un açıklamaları, Tacikistan ve Özbekistan'ın endişelerini dile getirerek KGAÖ'nün etkinliğini arttırması için uygun zemini yaratmayı amaçlamaktadır. Cemaat Ensarullah, Tacikistan tarafından terör örgütü olarak kabul edilmektedir. Taliban'a bağlılık bildirdiği bilinen Cemaat Ensarullah, aynı zamanda Taliban tarafından Afganistan-Tacikistan sınırını koruması amacıyla Tacikistan sınırında görevlendirilmiştir. Bu da Duşanbe yönetimini kaygılandırmaktadır. Nitekim Tacikistan, söz konusu endişe sebebiyle daha önce bölgede KGAÖ'yle birlikte tatbikat düzenlemiştir. Şimdi de Daşti Kale bölgesinde Tacikistan Ordusu'nun tatbikat yaptığı bilinmektedir. Moskova yönetimi ise mevzubahis endişeleri canlı tutarak hem Tacikistan'daki asker sayısını arttırma hem de KGAÖ üzerinden bahse konu olan ülkedeki askeri nüfuzunu genişletme fırsatı elde etmektedir.

Rusya Büyükelçisi'nin açıklamalarında Özbekistan İslam Hareketi'ne de yer vermesi dikkat çekicidir. Bu çerçevede Moskova, Özbekistan'ın da endişelerini gündeme getirmek istemekte ve askeri güvenlik bağlamında bahsi geçen ülkeyi kendisine bağımlı kılmının yollarını aramaktadır. Bu anlamda Rusya, Özbekistan'ın kaygılarını güvenlik perspektifinden gündeme getirerek Taşkent'in KGAÖ'ye dönmesini amaçlıyor olabilir. Zira bu konuda Kremlin'in Özbek karar alıcılara çağrılar yaptığı; fakat çok vektörlü bir dış politika uygulamaya özen gösteren Taşkent'in örgüte dönmediği hatırlanmaktadır.

Benzer bir şekilde Rusya'nın Afganistan Özel Temsilcisi Zamir Kabulov da 1 Şubat 2022 tarihindeki demecinde, Taliban'ın 2022 yılının bahar aylarında kapsamlı bir direnişle karşı karşıya kalabileceğini öne sürmüştür.[6] Şüphesiz bu iddia, Rusya'nın Taliban'a yaptığı bir uyarı olarak yorumlanabilir. Moskova yönetimi, Taliban'a Batı'nın bölgedeki partneri olarak konumlanması halinde, muhalif organizasyonları destekleyebileceği mesajını vermektedir.

Neticede Taliban'ın Norveç'te gerçekleştirdiği müzakereler,

Afgan Sorunu'nda inisiyatifi elinde tutmak isteyen Rusya'yı tedirgin etmiştir. Bu nedenle de Moskova, Taliban'a bir mesaj verme ihtiyacı hissetmiştir. Söz konusu mesaj ise “Benim kontrolümden çıkarsan bölgedeki güvenlikleştirme politikamın ötekisi sen olursun.” şeklindedir.

[1] “Afghanistan: How the Taliban Stand to Benefit from Norway Talks”, Deutsche Welle, <https://www.dw.com/en/afghanistan-how-the-taliban-stand-to-benefit-from-norway-talks/a-60548374>, (Erişim Tarihi: 03.02.2022).

[2] “Putin Says Russia Mulling Removing Taliban from Terrorist List”, RFERL, <https://www.rferl.org/a/putin-taliban-terror-list/31523297.html>, (Erişim Tarihi: 03.02.2022).

[3] “ : ”, Ufuq News, <https://ufuqnews.com/archives/195026>, (Erişim Tarihi: 17.01.2022).

[4] “Reports Uncertain About Mullah Baradar’s Trip to Moscow”, Tolo News, <https://tolonews.com/afghanistan-176443>, (Erişim Tarihi: 03.02.2022).

[5] “Threat to Tajikistan from Militants in Northern Afghanistan Still in Place-Diplomat”, TASS, <https://tass.com/world/1394779>, (Erişim Tarihi: 03.02.2022).

[6] “ : ”, Etilaatroz, <https://www.etilaatroz.com/135766/kabulov-says-taliban-are-likely-to-face-widespread-resistance-next-spring/>, (Erişim Tarihi: 03.02.2022).

BASINDA ANKASAM

8 Şubat 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Diyanet TV’de Rusya-Ukrayna krizini değerlendirdi.

8 Şubat 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, TV5’te Rusya-Ukrayna krizini değerlendirdi.

8 Şubat 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, TRT Haber Birinci Sayfa programında Rusya-Ukrayna krizini değerlendirdi.

11 Şubat 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, TRT Haber’deki Haber Bülteni programında Rusya-Ukrayna krizini değerlendirdi.

12 Şubat 2022

ANKASAM Dış Politika Uzmanı Emrah Kaya, Media Türk TV’de Şuşa Beyannamesi hakkında değerlendirmelerde bulundu.

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT V , SAYI II

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Bölgesel Araştırmalar Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT V , SAYI II

